

આ 'અષ્ટપાલુડ'. બોધપાલુડની વ્યાખ્યા છે. જિનપ્રતિમાનું કથન છે. સાચી જિન પ્રતિમા કોને કહેવી ? જૈનમાર્ગમાં વીતરાગદેવે જિનપ્રતિમા આને કહી છે.

મુમુક્ષુ :- કઈ નયથી ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- સાચી નયથી. આ પ્રતિમા છે એ તો વ્યવહાર છે. મંદિર આદિ પ્રતિમા વ્યવહાર છે. એ તો નિશ્ચય હોય ત્યારે વિકલ્પ ઊઠે ત્યારે લક્ષ ત્યાં જાય એટલું. સમજાણું કાંઈ ?

જિનપ્રતિમાનું નિરૂપણ.

સપરા જંગલ્લદેહા દંસણાણેણ સુલ્લચરણાણં।

ગિગ્ગંથવીજ્જરાજ્જા જિણ્ણગ્ગે ઇરિસા પડિલ્લહા ॥૧૦॥

આચાર્ય પોતે (કહે છે), જિનમાર્ગમાં આને પ્રતિમા કહીએ. વીતરાગી આત્માની પર્યાય, રાગ અને પુણ્યના વિકલ્પથી ભિન્ન જેવું ચૈતન્યનું સ્વરૂપ રાગથી ભિન્ન છે એવું ભાન (થયું) અને એમાં સંયમની સ્થિરતા, વીતરાગતા (થઈ) એવા આત્માને જિનપ્રતિમા કહેવાય છે. 'શોભાલાલજી'! એ ક્રિયા જિનપ્રતિમા ને દેરાસર ને મંદિર ને ભક્તિ ને પૂજા કરે અને માને કે અમને ધર્મ થઈ ગયો.

મુમુક્ષુ :- એ તો મનોભાવના છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આ તો માનસિક કલ્પના આવે ત્યારે એ વાત છે. આત્મિકમાં એ વાત નથી. સમજાણું કાંઈ ? એ..! 'સ્વરૂપચંદભાઈ'! 'તત્ત્વાર્થસાર'માં ઈ છે. માનસિક વિકલ્પ ઊઠે છે ત્યાં સુધી એને સ્થાપના નિક્ષેપ ઉપર લક્ષ જાય. શુભભાવ હોય એટલી વાત. આત્મિક ભાવનામાં એનો અવકાશ નથી. સમજાણું કાંઈ ?

ભગવાન આત્મા... 'જિનકા ચારિત્ર દર્શન-જ્ઞાનસે શુદ્ધ નિર્મલ હૈ ઉનકી સ્વ-પરા...' જેને અંતરમાં દર્શન સમ્યક્ અનુભવ છે અને જેને સ્વનું જ્ઞાન છે-સ્વસંવેદન (જ્ઞાન છે) અને સ્વમાં લીનતા છે. સમજાય છે કાંઈ ? એવો જે સંયમી મુનિ અને ધર્માત્મા, એને અહીંયાં જિનપ્રતિમા કહી છે. જિનમાર્ગમાં એને જિનપ્રતિમા કીધી છે. ઓલો વળી ક્યાં ગયો ? જિનમાર્ગ બહાર હશે ? ખરેખર એ જિનમાર્ગ જ નથી. એ તો વ્યવહારમાર્ગ છે, રાગમાર્ગ છે. વ્યવહાર જિનમાર્ગ છે, નિશ્ચય જિનમાર્ગ નથી. સમજાણું કાંઈ ? વસ્તુ એવી છે જરી.

'અપની ઔર પરકી ચલતી હુઈ દેલ હૈ, વહ જિનમાર્ગમેં 'જંગમ પ્રતિમા' હૈ;...'

ગુરુ અને શિષ્ય બેયની જિનપ્રતિમા કીધી અહીં તો. શિષ્ય પણ એવો હોય છે કે જે વિકલ્પ રહિત શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને સંયમવાળો છે એવો શિષ્ય અને પોતે ગુરુ, બેયના જંગમ દેહ, તેને જિનપ્રતિમા કહે છે. સમજાણું કાંઈ ? કહો. પહેલા પ્રતિમામાં માનતા નહોતા. પાછું વળી આવું નીકળ્યું. આહા..હા...! ખરેખર તો એ વ્યવહાર વિકલ્પ છે એ પરદ્રવ્ય છે. ઈ વસ્તુ જ પરદ્રવ્ય છે. સ્વદ્રવ્યને આશ્રયે દષ્ટિ-જ્ઞાન ને સ્થિરતા એ સ્વદ્રવ્ય અને એ જૈનમાર્ગ છે. પંડિતજી ! આહા..હા...! એવો માર્ગ છે.

કાલે રાત્રે એક વાત કહી હતી કે પરદ્રવ્યનો કર્તા આત્મા કેમ નથી ? જેની સત્તા ભિન્ન છે એ ભિન્ન સત્તા પરનું કરી શકે નહિ. સમજાણું કાંઈ ? ચૈતન્ય અને જડાદિ ભિન્ન સત્તાવાન પદાર્થ છે ને ? તો ચૈતન્યને ચૈતન્ય લીધું. ભિન્ન સત્તાવાન પદાર્થ ભિન્ન સત્તાનું કરે એ બને નહિ. એક વાત. સમજાણું ?

બીજી વાત. આસ્રવ તત્ત્વ છે અને સ્વભાવ તત્ત્વ છે એ ભિન્ન તત્ત્વ છે. દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિના પરિણામ ઊઠે તે રાગ (છે) એ પર તત્ત્વ છે. સ્વભાવ તે ચૈતન્યતત્ત્વ છે. સ્વભાવ ચૈતન્યતત્ત્વ અને વિભાવ આસ્રવ પરતત્ત્વ એટલે પરસત્તા એટલે સ્વભાવની દષ્ટિની અપેક્ષાએ આસ્રવ. પરસત્તા એટલે આસ્રવનો કર્તા સ્વભાવ દષ્ટિવંત નથી. સમજાણું કાંઈ ? આહા..હા...!

જેમ સ્વ અને પરદ્રવ્ય પરસત્તા છે એ સ્થૂળ પરસત્તા છે. એથી એક સત્તા બીજી સત્તાનું કાંઈ કરે એમ નહિ. એમ ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ સ્વભાવ સત્તાવાન પદાર્થ છે અને આસ્રવ છે એ ભિન્ન સત્તાવાળી ચીજ છે. એથી બે પદાર્થની વચ્ચે સ્વભાવદષ્ટિવંત પરસત્તાવાળા આસ્રવ દયા, દાન, વ્યવહાર રત્નત્રયનો વિકલ્પ (આવે) એનો એ કર્તા નથી. સમજાણું કાંઈ ? એવી વાત છે, ભાઈ !

ત્રીજી વાત આગળ લઈએ તો દ્રવ્ય અને પર્યાય બે સત્તા ભિન્ન છે. જેમ પરસત્તા ભિન્ન છે, આસ્રવ સત્તા ભિન્ન છે માટે કર્તા નહિ. એમ એક દ્રવ્ય ત્રિકાળી (અને) એક સમયની નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય. બે સત્તા ભિન્ન છે માટે દ્રવ્ય પર્યાયનો કર્તા નથી. વીતરાગી પર્યાયનો પણ આત્મા કર્તા નથી. આહા..હા...! એ..! ‘સ્વરૂપચંદભાઈ’! આવું સ્વરૂપ છે. ભિન્ન સત્તાના ત્રણ પ્રકાર પાડ્યા. રાત્રે કહ્યું હતું. સમજાણું કાંઈ ? આહા..હા...! આવી વસ્તુ છે એને શ્રદ્ધા ને જ્ઞાનમાં પણ ન લે અને ઝઘડા... ઝઘડા... ઝઘડા... બહારમાં. આ મૂર્તિ હોય છે. હોય એને ઘરે. એ તો પરદ્રવ્ય છે. આ એના તરફનો વિકલ્પ ઉક્યો એ પરદ્રવ્ય છે. સ્વદ્રવ્ય નહિ. એથી તે પરદ્રવ્યનો કર્તા સ્વદ્રવ્યની શ્રદ્ધાવાળો નથી. અને આગળ જતાં દ્રવ્ય અને પર્યાય બે સત્તા ભિન્ન સિદ્ધ કરવી છે. ભિન્ન સત્તા છે એ બે.

મુમુક્ષુ :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- છે ભલે જે હોય એ. દ્રવ્ય અને પર્યાય બે સત્તા ભિન્ન છે. સામાન્ય સત્તા અને એક વિશેષ સત્તા પર્યાય. બે ભિન્ન છે. એ અપેક્ષાએ ભિન્ન (છે) માટે ભિન્ન દ્રવ્ય પર્યાયનું કર્તા છે નહિ. મોક્ષમાર્ગની પર્યાયનો કર્તા દ્રવ્ય નથી. એય..! એ ગાથા આવશે આપણે ૩૨૦ ચાલશે. જરી માણસો ભેગા થાયને ત્યારે. સમજાણું કાંઈ ? હિન્દી-હિન્દી. આ હિન્દી લોકો આવશે ને ? ૩૨૦ની 'જયસેનાચાર્ય'ની ટીકા. સૂક્ષ્મ વિષય ઘણો. એ ચાલશે આ જાજા માણસ આવે ને. થોડું સાંભળે. ૧૫૦૦ પાના છપાણા છે. ૩૨૦ની 'જયસેનાચાર્ય'ની ટીકા. સૂક્ષ્મ.

આત્મા મોક્ષનો માર્ગ અને મોક્ષની પર્યાયથી પણ ભિન્ન છે. મોક્ષની પર્યાયનો કર્તા આત્મા નહિ, ધ્રુવ નહિ. આવી વાત છે. એમ કે કર્તા હોય તો બે એક થઈ જાય છે. જેમ એક સત્તાવાળું દ્રવ્ય બીજા સત્તાવાળાને કાંઈ કરે તો બે એક થઈ જાય છે. 'હિંમતભાઈ'! જરી રાતે થોડી વાત કરી હતી. આ બહેનો નહોતા. એને ખ્યાલ આવે ને. ભગવાન આત્માની સ્વભાવની અને વિભાવની બે સત્તા જ ભિન્ન છે. બેય હોવાપણે ભિન્ન છે. એટલે હોવાપણે ભિન્ન (છે) એ સ્વભાવ એ વિભાવને કેમ કરે ? સ્વભાવની પર્યાય તે વિભાવને કેમ કરે ? શું કીધું સમજાણું ? સ્વભાવનું દ્રવ્ય એક કોર રાખો. સ્વભાવિક પર્યાય જે છે.. જરી સૂક્ષ્મ પડે પણ સાંભળવું. સમજાય છે કાંઈ ? આત્મા વસ્તુ સ્વભાવ દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાય. એ નિર્મળ સ્વભાવ તે આત્મવસ્તુ. હવે પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પ જે દોષરૂપ ભાવ છે એની સત્તા જ ભિન્ન છે. સમજાણું કાંઈ ? એ ઝીણું તો આવે. 'ચીમનભાઈ'! ભઈ, માર્ગ તો વીતરાગનો છે આ. વીતરાગનો એટલે વીતરાગભાવનો. આહા..હા...!

ભગવાન આત્મા આસ્રવ સત્તાના હોવાપણાના ઉદયભાવથી તો વસ્તુ ભિન્ન છે. ઉદયભાવ તો આસ્રવતત્ત્વ, ભાવબંધ તત્ત્વ છે. અને જે જ્ઞાયકભાવ સ્વભાવ છે તે નિર્મળ અબંધ તત્ત્વ છે. આહા..હા...! અબંધ તત્ત્વ, ભાવબંધતત્ત્વ બે ભિન્ન છે માટે તેનો એ કર્તા નથી. અને જો કર્તા થાય તો બે એક થઈ જાય છે.

ત્રીજી વાત. જે વીતરાગી પર્યાય થઈ તે કર્તા આસ્રવની નથી. પણ વીતરાગી પર્યાય અને વીતરાગી ત્રિકાળી દ્રવ્ય એ દ્રવ્ય વીતરાગી દ્રવ્ય છે. બેની સત્તાને ભિન્ન સિદ્ધ કરતા એક સત્તા-દ્રવ્ય સત્તા પર્યાયની કર્તા નથી. જો એક પર્યાયનો કર્તા થઈ જાય તો દ્રવ્ય અને પર્યાય બે એક થઈ જાય.

મુમુક્ષુ :- એકબીજા આલિંગન કરે છે ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- આલિંગન કરતા જ નથી. અડતા જ નથી એમ કહે છે. આહા..હા...! સ્વભાવની પર્યાય વિભાવ દોષના પર્યાયને અડતી જ નથી. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? 'પોપટભાઈ'! રાત્રે કહ્યું હતું. તમે મોડા આવ્યા હતા ? આવ્યા હતા. ભાઈ મોડા

આવ્યા જરી. એ વાત પહેલી થઈ હતી. સમજાણું કાંઈ ?

વસ્તુ પોતે જે છે.. છોકરાને પૂછ્યું કીધું, પરનું કરે એનું કારણ ? કે ક્રિયાવર્તી શક્તિ છે એમાં માટે. છોકરા ઓલા સાંજે આવ્યા ને .. આ .. શિખવ્યું છે ને સૌને. અગુરુલઘુ. એનો પર્યાય પરમાં જાય નહિ માટે (કર્તા નહિ). એ પણ કહ્યું. પણ સત્તા એનો મૂળ સિદ્ધાંત તો એ છે કે જેનું હોવાપણું ભિન્ન હોય એને બીજું હોવાપણું કાંઈ અડતું નથી. અડતું નથી માટે કર્તા નથી. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ?

એટલે ત્રણ સત્તા ભિન્ન થઈ. એક આખી બીજી ચીજ ભિન્ન અને દ્રવ્ય ભિન્ન, માટે પરનો કર્તા નહિ. એક સ્વભાવિક વસ્તુ અને એની નિર્મળ પર્યાય. એનાથી આસ્રવ પર્યાય તદ્દન ભિન્ન. પરદ્રવ્ય, ઉદયભાવ પરદ્રવ્ય, માટે પરદ્રવ્યનું સ્વદ્રવ્ય (કરે નહિ). એની નિર્મળ પર્યાય પણ પરદ્રવ્યને કરે નહિ. આસ્રવને કરે જ નહિ. સમજાણું કાંઈ ?

વ્યવહારને જાણેલો પ્રયોજનવાન જે કીધું છે, એટલે કે એની જ્ઞાનની પર્યાય અલ્પ છે એમ એ જાણે છે. એમાં દોષ સંબંધીનું જ્ઞાન દોષને લઈને નહિ, દોષ છે માટે નહિ, દોષ પરદ્રવ્ય છે. એના જ્ઞાનની પર્યાયમાં સ્વ અને પરને જાણવાનો પોતાના પર્યાયનું અસ્તિત્વ એક છે. બે અસ્તિત્વ નથી. પરનું જાણવું અને સ્વનું જાણવું એવા બે ભાગ નથી. બે છે ઈ એકરૂપ છે. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? એવા અસ્તિત્વની પર્યાયમાં આસ્રવની પર્યાય બહારમાં જાણવામાં આવે એમ જે કહ્યું હતું પણ એથી વિશેષ તો એમ આવ્યું. ... એ જ્ઞેય જ્ઞાનની પર્યાયમાં જણાય જાય છે. જાણવું એમ નથી. એય..! 'જ્ઞાનચંદ્રજી' જરી ઝીણું પડશે, હોં ! પણ હવે સાંભળવું તો ખરા. એવી વાત છે. હમણા એ વિરોધ કર્યો હતો કે તમે જાણ્યા હુઆ કેમ લખ્યું એમાં ? તો કહે, ભાઈ અમારે વધારે પ્રશ્ન છે.

મુમુક્ષુ :- અમારે કબુલ છે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- કબુલ શું, એ એમ જ છે. એ તો ભાઈ 'જયચંદ્ર પંડિતે' જાણેલો પ્રયોજનવાન બારમી ગાથામાં કહ્યું એટલે એનો અર્થ એમ થાય. જાણેલો, જણાયો થકો જણાય જાય છે. જણાય જાય છે એટલે સ્વ તરફની દૃષ્ટિ છે ત્યાં તેની પર્યાયમાં આ છે એમ જાણવું પણ પડતું નથી. જાણવું પડે છે ક્યાં ? એને જાણે છે એ ? જેમ કેવળજ્ઞાનમાં લોકાલોકને જાણે છે ? જાણવું પડે છે ? એ પોતાની જ્ઞાનની પર્યાય જ એવી છે કે પર સંબંધીનું પોતાનું જ્ઞાન અને સ્વ સંબંધીનું પોતાનું, એને એકરૂપને પોતે જાણે છે. સમજાણું કાંઈ ? ભારે કામ, ભાઈ !

પર્યાયને જાણવું એ પણ હજી વ્યવહાર. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? અને એ પર્યાય-વીતરાગી પર્યાય અને દ્રવ્ય, બેની સત્તા એક નથી. એક સામાન્ય સત્તા ધર્મ છે અને એક વિશેષ સત્તારૂપ ધર્મ છે. બે એક સત્તાપણે નથી. બેની સત્તા ભિન્ન છે. માટે

ભિન્ન સત્તા છે માટે દ્રવ્ય પર્યાયની કર્તા નથી. મોક્ષમાર્ગની પર્યાયની પણ દ્રવ્ય કર્તા નથી. મોક્ષની પર્યાયનું પણ દ્રવ્ય કર્તા નથી. આહા..હા...! ભારે કામ આકરું. સમજાણું કાંઈ ? એય...! 'નેમિદાસભાઈ'! આ બધું સમજવા જેવું છે.

અહીં કહે છે, મુનિ(ને) અંદર આત્માનું દર્શન આત્માનો સ્વઆશ્રય (છે). પરાશ્રય જેટલો ભાવ છે એને તો પરદ્રવ્ય ગણીને અહીં પહેલો જૈનમાર્ગમાં ગણ્યો નથી. નિશ્ચયમાર્ગમાં પરમ સત્યમાર્ગમાં વ્યવહારને ગણવામાં આવ્યો નથી. સમજાણું કાંઈ ? તેથી આચાર્ય શું કહે છે ? 'સ્વચ્છૈર્ઘૃમક્રિણૂણ સ્વચ્છૈર્ઘૃણ ઊચ્છિલ્લ ધ્વજ્જપણા।' જિનમાર્ગમાં આવી પ્રતિમા કીધી છે. તીર્થકરોએ, અનંત કેવળીઓએ જિનમાર્ગમાં સ્વરૂપની દૃષ્ટિ, સ્વરૂપનું જ્ઞાન, સ્વરૂપનું જ્ઞાન અને સ્વરૂપની રમણતા સંયમવાળી, એને જિનમાર્ગમાં જિનપ્રતિમા તીર્થકરોએ કહી છે. ઓલો વળી બીજો માર્ગ ક્યાં ? જિનમાર્ગ નહીં હોય ? એ બીજો માર્ગ એ જિનમાર્ગ નિશ્ચય નહિ. એ વ્યવહાર છે એ જ્ઞાનમાં (જાણવા લાયક છે). જ્ઞાનની પર્યાય પોતાને જાણતાં એ છે એનું જાણવું પણ સાથે પોતાને કારણે ઉત્પન્ન થઈ જાય છે. એને એ જાણે છે. સમજાણું કાંઈ ? કેવળજ્ઞાની પોતાની પર્યાયને જાણે છે. લોકાલોકને જાણવું તે અસદ્ભુત વ્યવહારનયનું કથન છે. એય...! ભાઈ ! એમ આ સમ્યગ્દૃષ્ટિ પોતાની પર્યાયને જાણે છે એ બરાબર છે. સદ્ભુત વ્યવહારનયે. પણ દોષને જાણે છે એ અસદ્ભુત વ્યવહારનય છે. સમજાણું કાંઈ ? માર્ગ એવી ચીજ છે કોઈ. સમજાણું કાંઈ ? 'શ્રીમદ્' કહ્યું છે કે નહિ 'તું દે ઉપદેશને પ્રથમ લેહી ઉપદેશ, સબસે ન્યારા આગમ હૈ વો જ્ઞાનીકા દેસ.' એય...!

મુમુક્ષુ :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ વાત કીધીને. એ તો એના માટે તો કહેવાય છે આ. આ 'બોધપાલુડ' છે ને ? આવી પ્રતિમાને જાણ એમ અહીં પાઠ છે. બોધનો અર્થ એ મૂકે છે. આવી પ્રતિમાને જાણ એમ કહે છે અહીં. ઓલી પ્રતિમા ? એ તો વચ્ચે હોય. એનું જ્ઞાન પણ પોતાનું જ્ઞાન છે. સમજાણું કાંઈ ? આહા..હા...! એવી વાત છે જરી.

કહે છે, 'જિનકા ચારિત્ર, દર્શન-જ્ઞાનસે શુદ્ધ - નિર્મલ હૈ, ઉનકી સ્વ-પરા...' સ્વ નામ પોતાની અને પર નામ શિષ્યની. બેયની વીતરાગભાવરૂપ પડિમા છે તેને જિનપ્રતિમા જિનમાર્ગમાં કહી છે. કહો, આ બધું આમ દેરાસર ને મંદિર ને આ શું આ ? બધો વ્યવહાર છે. અવસ્તુ છે. સ્વવસ્તુની અપેક્ષાએ અવસ્તુ છે. સમજાણું કાંઈ ? જેમ સ્વદ્રવ્યની અપેક્ષાએ ભગવાન પરમાત્મા પોતે અવસ્તુ છે. એમ દ્રવ્યના સ્વભાવની અપેક્ષાએ આસ્રવ અવસ્તુ છે. એમ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ પર્યાય અવસ્તુ છે. એય...! આહા..હા...! પર્યાયની અપેક્ષાએ પર્યાય વસ્તુ છે.

મુમુક્ષુ :- બે નય આવ્યા.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એવું છે. ભાઈ ! સમજાણું કાંઈ ?

ભગવાન આત્મા... અહીં તો ફક્ત સત્તાની ભિન્નતા તે ભિન્નને કરે નહિ. એવી જે અંતર વીતરાગ પ્રતિમા ભાવ એને જૈનમાર્ગમાં જિનપ્રતિમા કીધી છે. અહીં તો જિનમાર્ગમાં એને કીધી છે. ઓલો વ્યવહાર-ફ્યવહાર એ જૈનમાર્ગ નથી. એ તો બહારની વાત છે. એ જૈનમાર્ગ નથી. અરે..! ભારે ભાઈ ! ઔપચારિક વિકલ્પ છે. જાણો, હોય છે ઈ, ઉપચાર છે. ઓલામાં આવ્યું છે ને ? આપણે એમાં આવ્યું છે આ 'કળશટીકા'માં. પર્યાયનો કર્તા ઉપચાર છે. એમ આવ્યું છે. ખબર છે ? શરૂઆતમાં. પર્યાયનો કર્તા હજી ઉપચાર છે. એનો અર્થ ઈ. લખ્યું છે એણે. પરનો કર્તા તો ક્યાં રહ્યો, પણ પર્યાયનો કર્તા ઉપચારથી છે. ઉપચાર કલો કે વ્યવહાર કલો કે અભૂતાર્થ છે. અરે..રે..! ભારે વાત. અજબ પ્યાલા છે, બાપુ ! આ માર્ગના. સમજાય છે કાંઈ ?

મુમુક્ષુ :- અગમ પ્યાલાના ગમ તો કરાવો.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- એ માટે તો આ વાત ચાલે છે. અગમ્યને જેણે ગમ્ય કર્યું. જુઓને ! આ બોધની વ્યાખ્યા જ પહેલી છે. આવું છે... આવું છે... આવું છે... જિનપ્રતિમા એને તું જાણ. જિનપ્રતિમા તો જે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર સહિત છે તે જિનપ્રતિમા (છે). પણ આ સંભળાવનારને કહે છે, આવું હોય એને તું જિનપ્રતિમા જાણ. સમજાણું કાંઈ ? માર્ગ ... 'અગમ પ્યાલા પીઓ મતવાલા ઈનહી અધ્યાત્મ વાસા, આનંદઘન ચેતન વ્હૈ ખેલે, દેખે લોક તમાસા.' કહે છે કે એને આ નક્કી કરવું પડશે. જેને ધર્મ કરવો હોય એને આ જાતની વસ્તુ છે એવું એણે જ્ઞાનમાં નક્કી કરવું પડશે.

'અપની ઔર પરકી ચલતી હુઈ દેહ હૈ, વહ જિનમાર્ગમેં 'જંગમ પ્રતિમા' હૈ;...' જુઓ ! પોતાનો આત્મા એને સાથે દેહ. ઓલો શિષ્યનો આત્મા ને દેહ. ચાલતો, ચાલતો. એ જંગમ પ્રતિમા છે. જિનમાર્ગમાં એને પ્રતિમા કીધી. 'અથવા સ્વપરા અર્થાત્ આત્માસે 'પર' યાની ભિન્ન હે એસી દેહ હૈ.' જુઓ ! દેહને કહ્યું. દેહમાં નિર્ગ્રથદશા છે ને ? એક વસ્ત્રનો તાણો નહિ, ઘાગો નહિ. નગ્ન મુનિ. જેવી માતાએ જન્મ્યા એવો દેહ. 'જિસકા નિર્ગ્રથ સ્વરૂપ હૈ, કુછ ભી પરિગ્રહકા લેશ ભી નહીં હૈ એસી દિગમ્બર મુદ્રા હૈ.' આહા..હા...! એને પણ પ્રતિમા વ્યવહારે કહેવામાં આવે છે. દેહને, હોં ! ઓલી નિશ્ચય.

'જિસકા વીતરાગ સ્વરૂપ હૈ, કિસી વસ્તુસે રાગ-દ્વેષ-મોહ નહીં હૈ,...' વિકલ્પ જ જ્યાં વસ્તુમાં નથી. નિર્વિકલ્પ ચીજ જ છે. દ્રવ્ય-ગુણ અને આખા પર્યાય પણ જેની નિર્વિકલ્પ છે. એવી પ્રતિમાને જિનપ્રતિમા જૈનશાસનમાં સાચી જિનપ્રતિમા એને કીધી છે. કલો, સમજાણું કાંઈ ? પછી ઓલો વ્યવહાર છે એમ જણાવશે. પણ તું ત્યાં એકલો માની બેસે કે આને લઈને ધર્મ થાય અને આને લઈને મોક્ષ થાય. ભગવાનની પ્રતિમા

પૂજવાથી અને દેવાથી સંવર નિર્જરા થાય, એમાં એકેય અંશમાં માલ નથી. ‘શોભાલાલજી’! વાંધા આ ઉઠ્યા. ઓલાએ ધર્મ મનાવ્યો ત્યારે ઓલાએ ઉડાડી દીધી.

કહ્યું હતું. (સંવત) ૧૯૮૨માં કહ્યું હતું. સંપ્રદાયમાં હતા ત્યારે અમે. અમારા ઉપર પ્રતીતિ ઘણી એટલે કોઈ શંકા ન કરે. ભરોસો ઘણો અમારામાં એટલે કહેતા હશે કાંઈક. ૮૨માં સંપ્રદાયમાં કહ્યું હતું, હોં ! નવ વર્ષ પહેલા. કીધું, જુઓ ! બે મિત્ર હતા. એમાં એકે બીજાને સો રૂપિયા આપેલા. સો રૂપિયા સમજો છો ને ? એક મિત્રે પોતાના મિત્રને સો રૂપિયા આપેલા. બે મિત્રો. પછી બેય મરી ગયા. તો જેના બાપે આપેલા એને થયું કે મારા બાપે આના બાપને સો રૂપિયા આપ્યા હતા. બે મીંડા ચડાવ્યા. મીંડા સમજો છો ને ? શૂન્ય. બે શૂન્ય ચડાવી. દસ હજાર. એણે કહ્યું કે ભાઈ દસ હજાર તારા બાપને મારા બાપે આપ્યા છે માટે લાવ. તમે પૈસાવાળા ઘણા છો. ઓલાએ જોયું. સો રૂપિયા તો લાગે છે. પણ જો કબુલ કરીશ તો દસ હજાર માગશે. (એટલે આણે કહ્યું), સો પણ નથી. ઓલાએ બે મીંડા ચડાવ્યા, આણે કાઢી નાખ્યા.

એમ દેરાવાસી શ્વેતાંબરે કીધું, ભગવાનને માથે મુદ્રા અને આ ને આ ચડાવીને મીંડા માગ્યા બે. સ્થાનકવાસીએ જોયું મૂર્તિ તો છે શાસ્ત્રમાં. પણ જો કબુલ કરશું તો આ બધું માગશે આ દસ હજારની જેમ. મૂર્તિ જ નથી. એકે કાઢી નાખી ને એકે ચડાવી દીધા. ‘શોભાલાલજી’!

એ ભૂમિકાને યોગ્ય શુભભાવ હોય છે. એ શુભના અસંખ્ય પ્રકાર છે. એ પ્રકારનો શુભ હોય ત્યારે એનું લક્ષ ત્યાં જાય છે. દયાના પ્રકારનો શુભલક્ષ હોય તો પરને ન મારું એવો વિકલ્પ થાય છે. એવા અસંખ્ય પ્રકારના સહજ શુભભાવ હોય છે. સમજાણું કાંઈ ? એનો એ કર્તા નથી. આહા..હા...! જ્ઞાની શુભભાવનો કર્તા નથી. જેમ કેવળજ્ઞાની લોકાલોકના કર્તા નથી. પણ લોકાલોક છે ખરા. એમ સમકિતી શુભભાવનો કર્તા નથી. પણ શુભભાવ છે ખરો. જેમ લોકાલોક છે એમ શુભ છે. પર તરીકે છે. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? સમ્યગ્દષ્ટિ તો વ્યવહારસે મુક્ત હૈ. વ્યવહાર એની પર્યાયમાં નથી. ગજબ વાત છે ને ? વ્યવહાર પરદ્રવ્યમાં ગણી નાખ્યો છે. સમજાણું કાંઈ ?

અહીં કહે છે, સ્વ પર શિષ્ય એવી જે પ્રતિમા એની. ‘જિસકા વીતરાગ સ્વરૂપ હૈ, કિસી વસ્તુ રાગ-દ્વેષ-મોહ નહીં હૈ, જિનમાર્ગમેં એસી પ્રતિમા કહી હૈ.’ એને જ પ્રતિમા કહી છે. કહો. ‘જિસકે દર્શન જ્ઞાનસે નિર્મલ ચારિત્ર પાયા જાતા હૈ, ઈસપ્રકાર મુનિયોંકી ગુરુ-શિષ્ય અપેક્ષા અપની તથા પરકી ચલતી હુઈ...’ એ ખુલાસો કર્યો. ઉપર જે સ્વપર હતું ને. ‘નિર્ગ્રંથ વીતરાગમુદ્રા સ્વરૂપ હૈ, વહ જિનમાર્ગમેં પ્રતિમા હૈ,...’ વીતરાગમાર્ગમાં તો આ પ્રતિમા કહી છે. સાચી, સત્ય. ઉપચારિક તરીકે નિક્ષેપમાં નાખે. કહે છે, જુઓ ! ‘અન્ય કલ્પિત હૈ...’ અન્યમાં બીજા કલ્પિત માર્ગ કહીને.. પ્રતિમા

સ્થાપી છે તે કલ્પિત છે.

‘ઔર ધાતુ-પાષાણ આદિસે બનાયે હુએ દિગમ્બર મુદ્રા સ્વરૂપકો પ્રતિમા કહતે હૈં...’ ધાતુ-પાષાણ જે પરદ્રવ્ય છે એની આકૃતિને મૂર્તિ કહીએ. ‘જો વ્યવહાર હૈ. વહ ભી બાહ્ય આકૃતિ તો વૈસી હી હો વહ વ્યવહારમેં માન્ય હૈ.’ એટલે શું કહ્યું ? મુદ્રા જેવી દિગમ્બર છે એવી હોય તો વ્યવહાર માન્ય છે. એને કાંઈ વસ્ત્ર લગાવી દે, ટીલા-ટપકા કરી દે, શું કહે ? બાજુબંધ ને દાગીના ને (લગાડે) એ તો વ્યવહાર પણ નથી. વ્યવહાર પણ નથી. સમજાય છે કાંઈ ? છે એમાં ?

‘ધાતુ-પાષાણ આદિસે બનાયે હુએ દિગમ્બર મુદ્રા સ્વરૂપકો પ્રતિમા કહતે હૈં જો વ્યવહાર હૈ.’ લોકાલોક છે, કેવળજ્ઞાન જાણે છે પોતાની પર્યાયને. પરને જાણે છે એમ કહેવું એ અસદ્ભુત વ્યવહારનય છે. એમ જ્ઞાનીને રાગ છે એમ કહેવું એ પણ અસદ્ભુત વ્યવહારનય છે. જ્ઞાનીને રાગ છે નહિ. જ્ઞાનીને તો પોતાનું અને પરનું જ્ઞાન પોતાને કારણે ઉત્પન્ન થયું છે, એ છે. કહે છે, ‘ધાતુ-પાષાણ આદિસે બનાયે હુએ દિગમ્બર મુદ્રા સ્વરૂપકો પ્રતિમા કહતે હૈં જો વ્યવહાર હૈ. વહ ભી બાહ્ય આકૃતિ તો વૈસી હી હો વહ વ્યવહારમેં માન્ય હૈ.’ સમજાય છે કાંઈ ? ભગવાન આમ વીતરાગ મુદ્રા હતી પ્રભુની. વીતરાગ પોતે હતા ને. એવું વીતરાગપણું જ્યાં ભાસે. સમજાણું ? ટીલું-ટપકું કરે તો એ વીતરાગમુદ્રા ન રહી. સમજાણું કાંઈ ?

મુમુક્ષુ :- પ્રતિમાને ટીલું કરે.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- પ્રતિમાને ટીલું કરે છે એમ કહ્યું અહીં. પ્રતિમા વીતરાગ મુદ્રા પ્રતિમા ન રહી. સમજાણું કાંઈ ? એ કાંઈ વીતરાગ પ્રતિમા છે માટે શુભભાવ થાય છે એમ નથી. એ કાળે જ્યારે શુભભાવ હોય છે ત્યારે એનું લક્ષ ત્યાં જાય છે. એટલી મર્યાદા છે. એને દેખીને શુભભાવ થાય છે એમ નથી. એ તો પરવસ્તુ છે. પરને દેખીને શુભ કે અશુભ થાય એમ છે નહિ. સમજાણું કાંઈ ?

કહે છે, ‘ધાતુ-પાષાણ આદિસે બનાયે હુએ દિગમ્બર મુદ્રા સ્વરૂપકો પ્રતિમા કહતે હૈં જો વ્યવહાર હૈ. વહ ભી બાહ્ય આકૃતિ તો વૈસી હી હો વહ વ્યવહારમેં માન્ય હૈ.’ બહાર સ્વભાવ આકૃતિ સમજાય છે ? એવો જ એનો સ્વભાવ. મુદ્રા. ‘જિન પ્રતિમા જિન સારખી વંદે બનારસીદાસ.’ ‘બનારસીદાસ’નું. ‘રંચ માત્ર દૂષણ લગે તો એ વંદનિક નાહિ.’ ટીલા-ટપકા કરે ને એને કેસર ચોપડે ને.. વ્યવહાર પણ હોઈ શકે નહિ. એવી વાત છે, ભાઈ ! આ તો સત્યની વાત છે. આ કોઈ પક્ષની વાત નથી.

‘બાહ્ય આકૃતિ એસી હો...’ પ્રકૃતિ નામ જેવો એનો સ્વભાવ એવું આમ દેખાય. તદ્દન મુદ્રા. શુભભાવમાં લક્ષ ત્યાં જાય એટલું. બસ. તે પણ સમકિતી તો શુભભાવથી પણ મુક્ત છે. સમજાણું કાંઈ ? કારણ કે એ તો આસ્રવતત્ત્વ છે. આસ્રવથી તો ભિન્ન

તત્ત્વ છે. ભિન્ન છે તે આસ્રવતત્ત્વનો પણ કર્તા નથી. તો પ્રતિમા ને મંદિરને કરે એ તો એના શુભ વિકલ્પમાં પણ નથી. ભારે વાતું. સમજાણું કાંઈ ? ક્યાં ગયા 'હીરાભાઈ' ? ...

‘આગે ફિર કહતે હૈં :-’ જુઓ ! આ જિનપ્રતિમા. આહા..હા...! અહીં પાઠમાં એ રીતે ‘રુઘવપક્કઉંજ ઊફિલિળ ક્ષરજપળા’ વીતરાગમાર્ગમાં તો વીતરાગી પડિમા અંદર એને જિનપ્રતિમા કીધી છે. પેલો તો વ્યવહાર છે, વ્યવહારનું જ્ઞાન કરાવે છે. જ્ઞાન પોતાથી થઈ જાય છે. સમજાય છે કાંઈ ? ઝીણી વાત છે બહુ.

જં ચરદિ સુદ્ધચરણં, જાણઈ પિચ્છેઈ સુદ્ધસમ્હત્તં।

સા હોઈ વંદનીજ્ઞા નગ્ગંથા સંજદા પડિહ્હા।।૧૧।।

અર્થ :- ‘જો શુદ્ધ આચરણકા આચરણ કરતે હૈં...’ શુદ્ધ આચરણ. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એ શુદ્ધ આચરણ. વીતરાગી દષ્ટિ, વીતરાગી જ્ઞાન અને વીતરાગી સ્થિરતા. એને શુદ્ધ આચરણ કહેવામાં આવે છે. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? ‘શુદ્ધ આચરણકા આચરણ કરતે હૈં તથા સમ્યજ્ઞાનસે યથાર્થ વસ્તુકો જાનતે હૈં...’ આચરે અને જેમ છે તેમ જાણે. ‘ઔર સમ્યગ્દર્શનસે અપને સ્વરૂપકો દેખતે હૈં...’ લ્યો ! દેખે એટલે માને. શુદ્ધ ચૈતન્યવસ્તુ નિર્મળ નિર્વિકલ્પ વીતરાગ, એવી દષ્ટિએ વસ્તુને દેખે-શ્રદ્ધે.

‘ઈસપ્રકાર શુદ્ધસમ્યક્ત્વ જિનકે પાયા જાતા હૈં...’ ‘લૂથલબ્પણી’ છે ને ? ‘ખફરુડ લૂથખફરો, ઘળઅઈ રુક્ષાપ્રગજાઈ’ અને એ ઉપરાંત ‘લૂથલબ્પણી’ એ જુદું લીધું છે પાછું. ‘ઈસપ્રકાર શુદ્ધસમ્યક્ત્વ જિનકે પાયા જાતા હૈં એસી નિગ્રન્થ સંયમસ્વરૂપ પ્રતિમા હૈં વહ વંદન કરને યોગ્ય હૈં.’ ‘શુદ્ધસમ્યક્ત્વ જિનકે પાયા જાતા હૈં...’ શુદ્ધ સમ્યક્ત્વનો અર્થ જ આખું તત્ત્વ દ્રવ્યની દષ્ટિ, દ્રવ્યનું જ્ઞાન અને દ્રવ્યમાં સંયમ. એ સમ્યક્. ‘ઈસપ્રકાર શુદ્ધસમ્યક્ત્વ જિનકે પાયા જાતા હૈં...’ આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ?

‘એસી નિગ્રન્થ સંયમસ્વરૂપ પ્રતિમા હૈં...’ નિર્ગ્રથ સંયમસ્વરૂપ પ્રતિમા છે. ભગવાનને જેમ ગ્રંથ નથી. તેમ બાહ્ય પ્રતિમાને ગ્રંથ-વસ્ત્રનો તાણો કે કાંઈ હોતો નથી. તો એને વ્યવહાર માને છે. ઢીલું કરીને કહીએ છીએ. ઢીલું જ છે. સમજાણું કાંઈ ?

‘પ્રતિમા હૈં વહ વંદન કરને યોગ્ય હૈં.’ આ પ્રતિમા વંદન યોગ્ય નથી એમ આવ્યું આ હિસાબે તો. નિશ્ચયથી હોં ! એય..! બે ભેદ કેમ પડી જાય ? આ પ્રતિમા આવી. આહા..હા...! ત્યારે ઓલા ઘણા સ્થાનકવાસી કહે છે ને ? ૩૧ ગાથામાં આવે ને. ભગવાનની વ્યવહાર સ્તુતિ એ સ્તુતિ જ નથી. નિશ્ચય સ્તુતિ પોતાની છે. જુઓ ! આમાં ક્યાં પ્રતિમા આવી ? એમ કહે છે. સમજાય છે ? જુઓ ! આમાં આત્માની સ્તુતિ એને ભક્તિ કીધી છે. ભગવાનની સ્તુતિ ભક્તિ એ તો ના પાડી છે. પણ એ તો નિશ્ચયની વાત છે. આવું વચ્ચે હોય છે એક વિઘ્નરૂપ દશા. રાગ છે એ વિઘ્નરૂપ છે, કષાય

છે, અગ્નિ છે, ભઠ્ઠી છે. આહા..હા...! આવ્યું ને એ ? ‘છ ઢાળા’માં આવ્યું ને ? ‘રાગ આગ દાહ દહે સદા..’ બળે છે અંદર. છેલ્લો બોલ છે. આગ ચાહે તો શુભ હો કે અશુભ હો. અગ્નિ છે-કષાય છે. ભગવાન પ્રત્યે ઉપયોગ છે ને ? ઉપયોગ ભગવાન પ્રત્યે છે માટે તે રાગ છે અને કષાય છે માટે તે અગ્નિ છે. આહા..હા...! અરે..! ભારે વાતું. એય...!

‘ઐસી નિર્ગન્થ સંયમસ્વરૂપ પ્રતિમા હૈ વહ વંદન કરને યોગ્ય હૈ.’ આહા..હા...! એય..! ‘વજુભાઈ’! આવું કરશે તો પછી આ કોઈ ભગવાનની પ્રતિમાને માનશે નહિ. એ તો શુભરાગ આવે એ કાળે ત્યારે એનું લક્ષ હોય છે. એ છે એટલી ભૂમિકા. બસ એટલું. સમજાણું કાંઈ ? બહુ જોર દેવા જઈશ તો દષ્ટિમાંથી ખસી જશે. સમજાણું કાંઈ ? પર્યાય દષ્ટિનો વિષય નથી તો વળી મૂર્તિમાં, ભગવાનનું મંદિર એ દષ્ટિનો વિષય ક્યાંથી આવ્યો ? નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય પણ દષ્ટિનો વિષય નથી. સમજાણું કાંઈ ? આહા..હા...! વાત એવી છે. વસ્તુના ઘરની એ વાત છે. સમજાણું કાંઈ ?

‘વહ વંદન કરને યોગ્ય હૈ.’ પાઠમાં એમ કહ્યું ને ? ‘લળ વળજ્ઞદૃ મૈંડ્ઞૂણિ’ એમ પાઠ છે ને ? ‘વળજ્ઞદૃ મૈંડ્ઞૂણિ’ ત્યારે એમાંથી એ નીકળે કે આ જિનપ્રતિમા ને મંદિર ને એ વંદનીક નથી. નિશ્ચયથી વંદનીક છે જ નહિ. વ્યવહારનો અર્થ અભૂતાર્થ નયથી, ઉપચારથી કહેવામાં આવે છે. આવી વાત છે. એય..! આહા..હા...!

ભાવાર્થ :- ‘જાનનેવાલા, દેખનેવાલા, શુદ્ધસમ્યક્ત્વ, શુદ્ધચારિત્રસ્વરૂપ,...’ જાણવાવાળો, દેખવાવાળો, શુદ્ધ સમકિત, શુદ્ધ ચારિત્રસ્વરૂપ. બેય શુદ્ધ. શુદ્ધ નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન અને નિશ્ચયસ્વરૂપમાં ઢરતાં શુદ્ધ ચારિત્ર થાય. ‘નિર્ગન્થ સંયમસહિત, ઈસપ્રકાર મુનિકા સ્વરૂપ હૈ વહી ‘પ્રતિમા’ હૈ,...’ એ પ્રતિમા છે. વીતરાગભાવ. અઠ્યાવીશ મૂળગુણ પ્રતિમા છે એમ અહીંયાં નથી કહ્યું. એનો વ્યવહાર છે એ જિનપ્રતિમા છે એમ નથી કહ્યું. એનો વ્યવહાર, હોં ! ઓલો વ્યવહાર બહાર ગયો. વિકલ્પ છે એ જિનપ્રતિમા છે એમ અહીંયાં નથી કહ્યું. .. વીતરાગ. વીતરાગમાર્ગમાં વીતરાગમાંથી શરૂ થાય છે. સમજાણું કાંઈ ?

‘નિર્ગન્થ સંયમસહિત, ઈસપ્રકાર મુનિકા સ્વરૂપ હૈ વહી પ્રતિમા હૈ,...’ ‘વહી પ્રતિમા હૈ,...’ એમ છે ને ? ‘લળ વળજ્ઞદૃ મૈંડ્ઞૂણિ ઝકકૈંઈળ’ ‘લળ વળજ્ઞદૃ’ એમ છે ને અંદર ? પાઠમાં છે ને. ‘લળ વળજ્ઞદૃ મૈંડ્ઞૂણિ’ એનો અર્થ કર્યો છે. તે જ હોય. ‘અન્ય કલ્પિત વંદન કરને યોગ્ય નહીં હૈ...’ સમજાય છે ? ખરેખર વીતરાગની પ્રતિમા અને મંદિર પણ નિશ્ચયથી વંદવા લાયક છે નહિ. અરે..! ભારે ભગવાન. પંડિતજી! આવી વાત છે. એય..! ‘ઈશ્વરચંદ્રજી’! એમ કે આ સવાર-સાંજ ભક્તિ કરે, થઈ ગયો ધર્મ જાવ. પોતાનું સ્વરૂપ શું છે ? ભક્તિ તો એને કહીએ. વીતરાગી દષ્ટિ, વીતરાગી જ્ઞાન અને વીતરાગી ચારિત્ર એ ભક્તિ છે. આહા..હા...! પછી એ વખતે વચમાં વ્યવહાર આવે

છે. વ્યવહારનય છે ને એટલે આવે. એમાં એને વ્યવહારની હોંશ વર્તે (કે) આવે ને ? આવે ને ? એનો અર્થ કે વ્યવહારની હોંશ વર્તે છે. એ તો મિથ્યાદષ્ટિ છે. સમજાણું કાંઈ ? એય..! .. આવે વચમાં. આવે. વાત એવી છે.

‘વૈસે હી રૂપસદશ...’ ‘વૈસે હી રૂપસદશ ધાતુ-પાષાણકી પ્રતિમા હો વહ વ્યવહારસે વંદને યોગ્ય હૈ.’ જુઓ ! શુભભાવ છે એટલે વ્યવહારથી વંદન કરવામાં આવે છે. વ્યવહાર જ હેય છે આખો. આહા..હા...! હેયને વંદના યોગ્ય કહેવું એ વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. વ્યવહાર એ શુભ છે, એમ પણ કહે. અભૂતાર્થનયે વ્યવહાર શુભ છે. આહા..હા...! છે ને ? ‘પન્નનંદિ પંચવિંશતિઃ’માં છે. એ નાખે એ લોકો બધા. તારા સ્વના જાગ્યા વિના, સ્વના આશ્રય વિના એ વ્યવહારને વ્યવહાર જાણનારો જાગે નહિ તો એને વ્યવહાર પણ કહેવામાં આવતો નથી.

મુમુક્ષુ :- ત્યાં વ્યવહાર નથી.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વ્યવહારેય ક્યાંથી આવ્યો ? આહા..હા...! શું થાય ?

અંદર ભગવાન મહાપ્રભુ ચૈતન્યમૂર્તિ છે. વીતરાગનો કંદ અનંતા સિદ્ધ ભગવાન પેટમાં પડ્યા છે અંદર. અનંતા સિદ્ધ આત્મામાં પડ્યા છે. એવી સિદ્ધની દષ્ટિ, સિદ્ધનું જ્ઞાન અને સિદ્ધનું ચારિત્ર. એને અહીંયાં ખરેખર જિનમાર્ગમાં ચૈતન્ય પ્રતિમાની જિનપડિમા અને એને વંદન યોગ્ય નિશ્ચયથી કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ ?

‘વૈસે હી રૂપસદશ ધાતુ-પાષાણકી પ્રતિમા હો વહ વ્યવહારસે વંદને યોગ્ય હૈ.’ જુઓ ! ઓલામાં ના પાડી હતી ને વંદને યોગ્યની ? (અહીં કહે છે), એ વ્યવહારે વંદન કરવા યોગ્ય છે. પણ એમાં હોંશ આવી જાય કે હા. આવે છે ને ? પણ એ રાગ છે એ ખેદનું કારણ છે, દુઃખનું કારણ છે. એની હોંશ છે એને દ્રવ્યસ્વભાવનો અનાદર છે. સમજાણું કાંઈ ?

‘આગે ફિર કહતે હૈ :-’

दंसणअणंतणाणं अणंतवीरिङ्ग अणंतसुक्खा ङ्ग।

सासङ्गसुख अदेहा ङ्कळा कम्ङ्कडुबंधेहि॥१२॥

निरुवङ्कळचलङ्कखोहा णिम्ङ्किविङ्गा १जंगङ्केण रुवेण।

सिद्धवृणाणम्ङ्कि ठिङ्गा वोसरपडिङ्का धुवा सिद्धा॥१३॥

સિદ્ધની પ્રતિમાને હવે અહીંયાં કહે છે. આ સિદ્ધ પ્રતિમા સ્થાપે એ સિદ્ધ નહિ, હોં ! સિદ્ધ ભગવાન. એ ચૈતન્ય પ્રતિમા. સિદ્ધ ભગવાન એ ચૈતન્ય પ્રતિમા. ‘શ્રીમદ્’માં આવે છે, ‘શ્રીમદ્’માં આવે છે ને ? ચૈતન્ય પ્રતિમા થા, ચૈતન્ય પ્રતિમા થા. આવે છે. ‘શ્રીમદ્’ માં પાછળ. આમાં પાછળ (આવે છે) જિન ચૈતન્ય પ્રતિમા થા. સમજાણું કાંઈ ?

અર્થ :- ‘જો અનંતદર્શન, અનંતજ્ઞાન, અનંતવીર્ય ઓર અનંતસુખ સહિત હૈં;...’ એવા સિદ્ધ ભગવાન. ‘શાશ્વત અવિનાશી સુખસ્વરૂપ હૈં;...’ લ્યો ! વધારે લીધું. નહિતર ઓલામાં અનંતા સુખ આવી ગયું હતું. પણ એ કેવું સુખ છે ? એ શાશ્વત સુખ છે. અતીન્દ્રિય આનંદનું સુખ, સ્વનું સુખ. આહા..હા...! પોતામાં સુખ છે એ માન્યતા છોડીને ક્યાંય પણ શુભ વિકલ્પ છે એમાં સુખ છે (એમ માને) તો દષ્ટિ મિથ્યાત્વ છે. વ્યવહારનો જે વિકલ્પ આવે એમાં સુખ છે અથવા ઠીક છે એટલે એ છે તો મને લાભ થાય છે. એ છે તો જ્ઞાન થાય છે એમ પણ નથી. વ્યવહાર આવે છે માટે એનું અહીં જ્ઞાન થાય છે એમ નથી. એને આશ્રયે અહીં જ્ઞાન થયું એ તો પરાધીન જ્ઞાનપર્યાય થઈ. જ્ઞાનપર્યાય એવી પરાધીન છે નહિ. એય..! એવો માર્ગ છે. એ પોતાનો જ્ઞાનગુણ સ્વને દ્રવ્ય-ગુણને જાણે અને રાગને જાણવા સંબંધીનું જે જ્ઞાન એ પોતા સંબંધીનું પોતાને કારણે ઉત્પન્ન થયેલું છે. રાગને કારણે એ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે એમ નથી. લોકલોકને કારણે કેવળજ્ઞાન થયું છે એમ નથી. આહા..હા...! એય..! એ કહે છે, જુઓ !

સુખ અને વધારે નાખ્યું પાછું. શાશ્વત સુખ. છે ? શાશ્વત સુખ થયું. અંદરથી આત્મા ક્ષટ્યો અંદરથી. આનંદનો ઘન, આનંદની મૂર્તિ એમાંથી પ્રગટેલું સુખ, એને સુખ કહીએ. બાકી ઘૂડમાં પણ ક્યાંય નથી, પુણ્યમાં પણ સુખ નથી, વ્યવહાર રત્નત્રયમાં સુખ નથી, ..માં સુખ નથી, પૈસામાં સુખ નથી. સમજાણું કાંઈ ? જ્યાં સુધી આત્મામાં સુખ છે એવો ભાસ ન થાય અને પરમાં સુખ છે એવો ભાસ રહે ત્યાં સુધી તેણે આત્માનો અનાદર કર્યો છે. સમજાણું કાંઈ ?

‘શાશ્વત અવિનાશી સુખસ્વરૂપ હૈં, અદેહ હૈં - કર્મ નોકર્મરૂપ પુદ્ગલમયી દેહ જિનકે નહીં હૈં;...’ જેને કર્મ અને નોકર્મ બેય નથી. નોકર્મ એટલે શરીરાદિ. ભાવકર્મ આદિ ત્રણે નથી. સમજાય છે કાંઈ ? ‘પુદ્ગલમયી દેહ જિનકે નહીં હૈં; અષ્ટકર્મકે બંધનસે રહિત હૈં;...’ એવો ચૈતન્યદેહ. અનંત જ્ઞાન-દર્શન-આનંદનો પ્રગટેલો અનંત ચૈતન્યદેહ, એ જિનપ્રતિમા છે. આહા..હા...! નિચલા દરજ્જામાં અઠ્યાવીશ મૂળગુણ આવે એને જિનપ્રતિમા નથી કીધી. દોષ છે એને જિનપ્રતિમા કહે ? પંડિતજી ! દોષરહિત જે દર્શન-જ્ઞાનની વીતરાગી દશા પ્રગટી છે એને જિનપ્રતિમા કીધી છે. વીતરાગી પ્રતિમા જોઈએ ને ? એમાં રાગ આવે એ જિનપ્રતિમા ક્યાં છે ? આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? ધીરે ધીરે પચાવવા જેવું છે ભાઈ આ તો. એવી વાત છે, બાપા !

મુમુક્ષુ :- દુકાનનો વહીવટ કે દિ’ કરવો ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- વહીવટ કે દિ’ કરતો હતો ? એ.. દુકાનનો વહીવટ કે દિ’ કરતો હતો એ ? વિકલ્પ આવે. બસ. આ શેઠ રહ્યા આપણા. કરોડો રૂપિયા ભેગા કરે છે. ‘ખાનપુર’માં લાખો રૂપિયા આવે છે, ભેગા કરે. ભેગા કરી શકે છે ? રહી

શકે છે ? એ.. શેઠ ! પણ સવારમાં 'શોભાલાલજી' આવ્યા હતા. એક મહિનામાં એણે આટલા દસ લાખ, વીસ લાખ કરી દેવા પડશે. ... દરરોજ આવે.. દરરોજ આવે.. પચ્ચીસ હજાર, પચાસ હજાર.

મુમુક્ષુ :- લેણા હોય તો આવે ને.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- અહીં કહે છે, લેણું કોનું ને દેણું કોનું ? પૈસા લે કોણ અને મૂકે કોણ ? આહા..હા...! આવી વાત છે.

અહીં તો એમાં જે અશુભ વિકલ્પ આવ્યો એ પણ વસ્તુમાં નથી. આ શુભ આવ્યો, એને દાનમાં દેવાનો ભાવ શુભ આવ્યો, લ્યો ને. એ વિકલ્પ આત્મામાં નથી. એને જિનપ્રતિમા કહેતા નથી. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? કહો, 'હિંમતભાઈ' ! આ તમારે મંદિર તો થઈ ગયું હવે. ઘણા લોકો કહે છે કે 'ભાવનગર'માં હોંશ લોકોની ઘણી છે.

મુમુક્ષુ :-

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- .. લાઈનસર બધા કામ ચાલતા હતા. ત્યાં સળચ્યું એને ઘરે. અહીં તો વરઘોડાના ઠેકાણે વરઘોડો ને દીક્ષા ને બીક્ષા બનાવે એમાં કાંઈ નહિ. એ તો બધું થવાનું હોય ઈ થાય છે. એમાં શું છે. આહા..હા...!

'શ્રીકૃષ્ણ' ને 'બળદેવ' જેવા સમકિતી યોદ્ધાઓ ઊભા અને આમ દ્વારકા સળગે. અરે..! એમાં રાણીઓ સળગે. જિનમંદિરો સળગે. 'દ્વારકા'માં જિનમંદિર હતા ને ? જિનમંદિરો. 'દ્વારકા' સળગી ને ? જિનપ્રતિમા, જિનમંદિરો, રાણીઓ, રાજકુમારો, રાજકુમારની સ્ત્રીઓ, હાથી, ઘોડા ઝળહળ... ઝળહળ.. ઝળહળ (સળગે). કાળ હોય ત્યારે ન થાય ત્યારે ક્યાં થાય ? બીજે થાય ? ઊભા રહ્યા જોઈને. બસ. ભાઈ ! હવે ક્યાં જાશું ? અરે..! જેની હાંકલે હજાર રાજાઓ ઊભા થાય. ખમ્મા અન્નદાતા. સમજાણું કાંઈ ? જેને ગળફો નીકળે કદાચ કોઈ વખતે, એ તો નિરોગી થયો. વાસણ-બાસણ ન હોય તો રાજા હાથ ધરે આમ. એય..! ક્યાં ગયા પણ આ પુણ્ય બધા ? એમાં મા-બાપ સળગે. અરે..રે..રે..! આપણે બેઠા મા-બાપ (સળગે). કાઢો રે કાઢો. બહાર કાઢવા જાય ત્યાં લુકમ થયો, નહિ નીકળે. બેને કહ્યું હતું ને.

મુમુક્ષુ :- બેને કહ્યું હતું ?

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા. બેને કહ્યું હતું. એ તો અહીં બહુ .. આવી ગયેલો. પછી આણે માફી બહુ માંગી. નહિ, તમે બે બચશો. એમ કીધું. તમે સિવાય કોઈ નહિ. આહા..!

મુમુક્ષુ :- ..

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- મિથ્યાદષ્ટિ છે.

મુમુક્ષુ :- ...

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી :- હા. .... વીતરાગના વચન ખોટા પાડવા મથે ?

અહીં તો કહેવું છે કે એવા યોદ્ધાઓ ઊભા. રતનના કાંગરા, સોનાના ગઢ. એ ઘાસ સળગે એમ સળગે. બાપુ ! એની પર્યાયનો કાળ હોય તેમ થાય. તું ઉદાસ. જગતથી ઉદાસ. આ વિકલ્પ આવે એનાથી પણ તું ઉદાસ છો. એવા સ્વરૂપને ભગવાને અહીં જિનસ્વરૂપ અને જિનપ્રતિમા કહી છે. આહા..હા...!

‘અષ્ટકર્મ બંધનસે રહિત...’ વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)